

Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası
Buluşma, 2-4 Mart 2004
Sempozyum Bildiri Metinleri,
Cilt 1, Meditepe Üniversitesi Yay.,
İstanbul 2004.

13

KADINLAR, DELİLİK ... (Handan, Kışkanmak ve Kurtlar Romanı)

Seval Şahin
Mimar Sinan Üniversitesi
İstanbul

ÖZET

Türk toplumunda kadın olmanın zorluklarından bahsedilmiş, yazarlar çeşitli dönemlerde bunu gündeme getirmişlerdir. Edebiyatta konunun yansımaları bazen delilik şeklinde görülmüştür. Bu bildiri, konuya örnek olarak *Handan*, *Kışkanmak* ve *Kurtlar* romanları seçilmiştir. Söz konusu romanların kadın kahramanları, kendi içlerindeki boşluğu ve yalnızlığı ortadan kaldırmak için kitaplara sığınmışlardır. Onları delirten biraz da bu kitaplar olmuştur. Okuduklarının gerçek hayatta karşılığının olmaması, kendilerini etraflarındaki güzel kadınlara oranla çirkin bulmaları ve annelik iç güdüsünden uzak olmaları gibi belli başlı sorunlar onları bunalıma iter. Ayrıca yaşadıkları dönemin sosyal ve toplumsal yapısı da bu kadınların bunalıma girmelerindeki önemli faktörlerden biri olacaktır.

Kadın olmanın zorlukları Türk edebiyatında işlenen temalardan biri olmuştur. Bu durum romanlarda, görücü usulü evlenmenin kadınlara verdiği zararlarla başlayarak entelektüel kadın kimliklerinin ortaya çıkmasıyla daha farklı boyutlara taşınmıştır. Entelektüel kadın tiplerine, Türk edebiyatında Ahmet Midhat'ın *Felsefe-i Zenân* adlı eserinden başlayarak Fatma Aliye'nin eserlerine ve günümüze kadar birçok örnekler vermek mümkündür.

Toplumda kadın olmak, kadın kimliğinin oluşumunda edinilen bilgilerin ortaya koyulması gibi temalar da edebiyatta işlenmeye devam etmektedir. Entelektüel kadının edebiyatta görünümüyle birlikte kadın için önemli olan unsurlardan biri de kitaplar olmuştur. Daha çok ev içinde yaşayan ve özel hocalardan ders alan kadınlar, el işlerinin yanı sıra yalnızlıklarını paylaşmak amacıyla kitaplara yönelmişlerdir. Yalnızlıklarını paylaşmak

amacıyla başlayan bu yönelim, bir süre sonra toplumda buldukları konumu daha iyi fark etmelerini sağlayan bir unsura dönüşmüştür. Bu da düşünen kadın profilini ortaya çıkarmıştır. Bu durum, zaman zaman deliliğe kadar gitmiştir. Bu konuda da öncülük Ahmed Midhat'a aittir. Fatma Aliye ile birlikte yazdığı *Hayal-Hakikat* kitabında eserin Fatma Aliye'nin yazdığı birinci kısım olan *Vedad'a karşılık Ahmed Midhat'ın yazdığı Vefa* kısmında, *Vedad*'in ölümüne *Vefa*'nın çok üzülmesini belirttiğinden sonra *Vedad'a* hak verir. "Midhat Efendi, *Vefa*'ya hak vererek, eserini kadınlarda çok görülen ve sonunda onları cinnete kadar sürükleyen bir hastalık, 'histeri' hakkında bilgi vererek bitirir" (Ugurcan 1982, 482).

Halide Edip'in 1912'de yayımlanan *Handan* romanı bu nedenle ilgi çeken bir özelliğe sahiptir. Kitabın baş kahramanı olan Handan, köçüklüğünden itibaren kitaplara ilgi duymuş, bir süre sonra bu ilgi bir açığa dönüşmüştür. Döneminin hafif romanları onu tatmin etmemeye başladığında iktisat, sosyoloji ve felsefe kitaplarına yönelerek kendisini geliştirmeye çalışmıştır. Bu gelişim ise beraberinde öğrendiklerini paylaşma isteği doğurmuş ve Handan bunları tartışabileceği insanlar aramıştır. Fakat bu insanlar, kadınlar olmaz. O, oturdukları köşke gelen erkeklerle öğrendiklerini konuşma ve tartışma olanaklarını bulur. Bir süre sonra bu, çevredeki insanların takdirini kazanır ve Handan'a Nâzım adında materyalist eğilimleri olan bir öğretmen tutulur. Handan ve Nâzım'ın dersleri daha çok felsefe ağırlıklıdır. Nâzım'ın maddeci düşüncelerine karşılık, Handan daha yumuşak düşünceler sergiler ve bundan dolayı zaman zaman Nâzım'ın hiddetlenmesine neden olur. Ayrıca Handan, okuduklarını paylaşabileceği yegâne insanların erkekler olduğunu fark ettiğinden kadınların daha çok sahip olması gerektiği düşünülen hicap duygusunun aksine erkeklerin yanında daha çok oturmakta, kendisi için bulunacak uygun erkeğin hayallerini kurmak yerine memleket ve insanlık üzerine sohbetler etmeyi tercih etmektedir. Bütün bu öğrendikleri de onu, daha hassas bir insan haline getirmiştir. Aşık olduğu Nâzım'ın idamı ve arkasından kendisine uygun olmayan Hüsnü Paşa ile evliliği ve son olarak da dünyada en çok sevdiği insanlardan olan Neriman'ın kocası Refik Cemal'e duyduğu aşk... Bunların hepsi, onu bir yıkıma doğru sürükler. Herkesin karşısında güçlü görünen Handan, aslında zayıf bir kadındır. Güçlü görünebilme duygusu da onu daha da bunalıma itmektedir. O, herkes için farklı bir kadındır. Refik Cemal'in arkadaşı Server onun için şöyle yazar: "...Hayatı fazla temiz geçmiş; kitaplardan başka hayatı görmediği halde sinir siteminde ve vücudundaki sonsuz tutkulu hayat dolu bir Havva görüşüyle Nâzım'dan, o eski aşklardan ve aşıklardan uzak olan Nâzım'dan elbette kaçmış. (...) Zaten böyle kadınlar, uzun yıllar tecrübelerinden, ruhları, kalpleri zengin, sonsuz bir duygu ve fikir kabiliyetini aldıktan sonra severler. Onlar sevecekleri adam için yıllarca hazırlanırlar. Sonra sevecekleri adamla, karşı karşıya gelince hayatlarında, ruhlarında, bütün varlıkların-

da ne varsa hepsini bırakıp o adamın arkasına düşerler." Handan, evlenirken gelinlik bile giymez. Hüsnü Paşa onu sürekli aldatmaktadır. Aldatılmanın verdiği utancı saklamak isterken bir taraftan da kocasını sevmeye ettiği yemini unutmamaya çalışır. Hüsnü Paşa'nın her tür çapkınlığına katlanır. Sonunda evliliğinin ilk zamanlarında başlayan sinir buhranları onu daha da zayıf düşürmeye, dalgınlaştırmaya başlar. Bir süre sonra bunlar krizlere dönüşür. Artık o da kendisini tanıyamamaya başlamıştır. Hüsnü Paşa'ya da bunu söyler: "... Şimdi artık kendimden de korkuyorum. Bu dengesiz, bu hummalı saçmalar, galeyanlarımda bir delilik unsuru var. Çağırdığım yüz sen misin bilmiyorum bile."

Handan'ın krizleri giderek artar. Kendisini metresiyle terk eden Hüsnü Paşa'yı hatırlar durmadan. Onlar gibi davranmaya başlar. Kocasına o kadınlara benzemek için kimyagerlere başvuracağını söyler, sanki karşısında kocası varmış gibi... Bir süre sonra da tamamen sessizleşir ve çevresindeki kimseyi hatırlamamaya başlar. Bilinci tamamen boşalmıştır. Tedavi görmeye başladığında her şeyi yavaş yavaş hatırlar ve hastalığı boyunca kendisiyle ilgilenen Neriman'ın kocası Refik Cemal'e duyduğu aşkın utancıyla daha büyük bir deliliğin içinde bulur kendini.

Handan'a erkekler güzelliğinden dolayı değil, düşüncelerinden dolayı aşiktir. Erkekler, onunla konuşmayı sever. Nâzım'ın çoğu zaman kendisini bir kadın gibi görmemesi bile bu yüzdendir. Çünkü o, bazen onlardan bile daha bilgili olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat Nâzım ondan üstündür. Bu da ona hayran olmasının temel sorununu oluşturur. O da Nâzım kadar bilgili olmak ister. Onunla okuduğu kitaplar, yaşadığı ülkeyi de tanımasını sağlamıştır. Birlikte Namık Kemal'in *Vaveyla*'sını okuyup uygulanırlar. Shakespeare'in *Hamlet*'in okurken de kendisini uygulandıktan alamaz. O, erkeklerle öncelikle fikri arkadaşlık kurar. "...Handan'la Refik, fıkri bir arkadaşlık kurarlar, birlikte Cliford'un 'Essay'lerini okurlar. Refik, Handan'ı mistik bulur, onunla uzun, ilmi konuşmalara girişemez" (Enginün 1978, 122).

Nahid Sırrı'nın *Kışanmak* romanında ortaya koyduğu kadın tipi olan Seniha ise Handan gibi krizler geçirerek delirmez. O, çocukluğundan başlayarak etrafındakileri özellikle de ağabeyi Halit'i kıskanarak insanlardan uzak duran bir şahıs olmuştur. Seniha, her şeyden önce güzelliğinin düşmanıdır. Çünkü kendisi çirkindir. Bu çirkinlik, sürekli olarak ona hissettirmiştir. Annesi daha küçük yaşlarda kızının çirkinliğinden dolayı onu sevmekten vazgeçmiş gibidir. Kendi ailesinde ve daha sonra ağabeyinin evinde kendisini bir sığıntı gibi hissetmiş, yüzünün çirkinliği ruhuna da yayılmıştır. Bu, onu bir süre sonra varolan fırsatları kullanarak başta ağabeyi olmak üzere güzelliği bir kurban haline dönüştürmeye yöneltir. Çünkü o, çirkinliğinden dolayı kendisini bir kurban gibi görmektedir ve içinde intikam alma arzusunu taşır. "Ruhsal yangını açısından bakıldığında, Seniha'nın portresinde biçimlenen şer tohumu, edebiyatımızda benzeri gö-

rülmemiş bir sapkı düzlemi doğurur: Mario Praz'ın Avrupa edebiyatında varlığını sorguladığı 'yazgiyla oynayan kadın' (femme fatale) imgesinin ayrıksı bir örneğidir Seniha: Güzel olduğu için değil, tam tersine çirkin olduğu için yakıp geçecektir. Seniha'nın karmaşık iç dünyasında çocukluktan başlayarak karşı koyulmaz biçimde büyüdüğü aktarılan ur, onun ruhsal anatomisine mührünü vurmuştur. Bu nevropatın kişiliğini ören çetrefil muammayı Freud'un 'Psikanaliz Üzerine Beş Dersi'nden, özellikle dördüncü dersin metninden izlemek eldedir" (Batur 1993, 12).

Seniha, Halit'in kişiliğinde bütün erkeklerden uzak durmaya çalışır. Çünkü çirkinliği onun kadınlığının da elinden alınmasına neden olmuştur. Kendisiyle evlenmek isteyen Cemil Şevket, ağabeyinin yurt dışındaki eğitimine gerekli olan parayı kızlarının çeyizlerine harcamak istemeyen ailesi nedeniyle reddedilir. Oysa Seniha, sevip sevmediği konusunda emin olmasa da bu gençten hoşlanmıştır. Hatta çeyizsiz bile olsa onunla kaçmaya hazırdır. Fakat ilk görüştükleri gece kendisine teslim olan bu kadına Cemil Şevket, onunla evlenemeyeceğini, çünkü kendisinin Seniha'yı güzelliğinden dolayı değil ağır ve sessiz görünüşü dolayısıyla beğendiğini, ancak aralarında geçenler nedeniyle böyle olmadığını gördüğünü ve bu nedenle evlenemeyeceklerini söyler. İkinci teşebbüsü ise daha acı sonuçlanır. Seniha bu iki olay istisna kadınlığını yaşayamamıştır. Onun vücudunun güzel tek tarafı olan iri siyah gözlerinde ise kıskançlığın ortaya koyduğu pırlıtlar vardır. Halit'in güzelliği sayesinde yaşadığı zevk akşamlarından dönüşünde hissettikleri ona acı verir: "Ve yüz erkeğin kollarından geçmiş, erkeğin ve zevkin her çeşidini görmüş kadınları belki çıldırtabilen bu erkek vücuduna karşı o kadınların duydukları ihtirasları ve bu erkek vücudundan aldıkları zevkleri düşünün, bunları düşünmek vaziyet ve mecburiyetinde kala kala, Seniha'nın tahteşuurunda belki çok karışık ve çok gizli buhranlar da olurdu. Ve belki ağabeyine kisinin en kuvvetli sebeplerinden biri, ihtimal ki unutmak istediği bu buhranlara istemeyerek dahi olsa düşmesine böyle sebebiyet veriyordu." Bu bağlamda eserin sonunda Seniha'nın Mükerrerem'i konsomatris bir kadın olarak diğer bar kadınlarıyla birlikte görmesi de anlamlıdır. Çünkü bu bar kadınları mutludur. Etrafa kahkahalar saçmaktadır. Aralarında üzgün olan tek Mükerrerem'dir. O da düştüğü durumun acizliğini taşıdığından, öyle görünmektedir. Mükerrerem, Halit ve Nüzhet; üçü de güzellikleriyle etraflarındaki insanları etkilerler. Bu üç güzelliği yok etmek de Seniha'ya düşer. Fakat Seniha aslında onları yok edemez. Halit, daha hapisten çıkmadan kendine bir iş bulur. Mükerrerem, kötü bir durumda bile olsa onun hiç yaşayamadığı şeyi, erkeklerin ihtiraslarını duyan kadınların tattığı zevkleri yaşayan kadınlardan biridir. Nüzhet ise ölmüştür. Her ne kadar yüzüne ateş edilmiş ve suratı tanınamayacak hale gelmişse de, yaşamı boyunca yararlandığı güzelliğinin çirkinliğe dönüştüğünü görmemiştir.

Seniha da Handan gibi yalnızlığına paylaşmak için kitaplara sığınır. Ağa-

beyinin evlenmeden önceki evinde geceleri onu beklerken kitap okur. Evdeki kitaplar bile ona ait değildir. Bu durum, ağabeyi evlendikten sonra da bir süre devam eder. Güzellik gibi okumak da Halit'e özgü bir şeydir. Kütüphane ona aittir. Seniha daha çok orada kitapların tozlarını alarak ağabeyini mutsuz etmek için neler yapabileceğini tasarlamakla meşguldür. Yaşadıkları şehir olan Zonguldak'ta ise sadece küçük bir kütüphane vardır. Buradaki kitapların ise hepsi yabancı dildeki kitaplardan oluşmaktadır. Ona özel hocalar tutulmamıştır. Çocukluğunda gitmek istediği okula ise ailesi tarafından masraf olur nedeniyle gidememiştir. Buna rağmen Seniha, insanları aldıkları eğitime göre değerlendirir. Halit'in karısının aşığı olan Nüzhet'i gördüğünde onun hâlâ ortaokul şahadetnamesi alamamış bir genç olduğunu bilmek, ilk dikkatini çeken unsur olur. Daha sonra ise, bu eğitimsiz gencin, "doğru dürüst gazete okumaktan, üç cümle tutacak meramını düzgün bir imla ve zararsız bir ifade ile kâğıda geçirmekteki aciziyeti" onu rahatsız eder. Halit, Nüzhet'i öldürdükten sonra hapishaneye girdiğinde ise öğretmenlik yapmaya başlar. Tüm bunlar, Seniha'nın kitaplardan uzak durmadığını göstermesine rağmen, eserin yazarı Nahid Sırrı bu konuya çok fazla girme gereğini duymaz. Sadece kitapta bu konuya dair şöyle bir anlatıma rastlanır: "Anası ile babası tahsili ile hemen hiç meşgul olmadıkları halde en çok kendi kendine okuyup çalışarak birçok şey öğrenmiş, hatta basit bir müshabeyi idare edebilecek kadar Fransızca elde etmişti." Tabii bunda temel unsur, Seniha'nın kıskançlığının yarattığı tutkuların ortaya koyduğu çarpıklığın anlatılmasının temel konuyu oluşturmasıdır.

Kurtlar romanının kahramanı anlatıcı-kadının deliliği ise sadece okumaktan kaynaklı değildir. Onu delirten temel sebeplere okumak kadar yazmak da eşlik eder. Yazmak düşüncesi uğruna feda ettikleri hep aklının bir köşelerinde kalmıştır. O, "yazma tutkusunu aşka dönüştürmüştür." Zaman zaman yazmaktan dolayı kitap okuyamamanın acısını içinde taşısa da yazmak da onun için okumak kadar büyük bir tutkudur.

Kocasını yeni ölmüş, yazmaya başladığı *Kurt Salgını* isimli romanını bir türlü bitiremeyen Mine, bazen kendisinin hayatıyla kahramanının hayatının iç içe geçtiği bir hikâyeyi yazmaya çalışan, çocukları uzakta yaşlanmaya başlamış, yalnız bir kadındır Kurtlar romanının anlatıcı-kadın kahramanı. Kendisine ekonomik olarak oldukça iyi bir durum sağlayan kocası, aslında onu hiçbir zaman mutlu etmemiştir. O, daima gençlik aşkı İstvan'ı düşünmüştür. Onun kollarında yaşadığı zevki hatırlarken bu yaşında hâlâ heyecanlanabilmektedir. Hastalandığında kocasına sonuna kadar bakmış, onun yanında olmuş, fakat onu aslında kendisinin öldürmüş olabileceği düşüncesini de asla aklından çıkaramamakta ve hep ona, çocuklarına, teyzeye kızı Nilüfer'e dair zaman zaman hissettiği sevmeye ve tiksime duygularının kafasında yer değiştirmesiyle ilerlemektedir kitap. Bu düşüncelere üvey babası, annesi, anneannesi, teyzeleri, onların çocukları, birlikte yaşa-

dıkları Pembe Köşk, arkadaşları Küçük Hoca ve Yazar ile, Yenge ve hizmetlileri Hurşit de girmektedir. Yazmak istediği hikâyenin kahramanı Mine de bazen kendisi bazen de hayatında önemli bir yer oluşturan Nilüfer olmaktadır. Onun hem erkeklerle hem de kadınlara olan düşkünlüğü, yaşam karşısında pervasızlığı ona aşık olan İlhan Cemal'in anlatıcı-kadına da aşık olması, bir zamanlar kendisinin Yazar'a duyduğu tutku, gazete patronunun oğluna duyduğunu sandığı aşk. Hikâye ve biyografinin yer yer iç içe girmesi. Mine'yi kendisinin sahip olamadıklarını yaşayan bir kız yapmak isterken bir taraftan ça mümkün olduğunca onu yerden yere vurma isteği. Sonunda hikâyeyi bitirmeden çöpe atması ve sonrasında rüyalarına, düşüncelerine bu kahramanın da girmesi. İç içe bir buhranlar ve sorgulamaların kafasında arka arkaya sıralanması. Yazmanın onu iyileştirememesinin verdiği sıkıntılar. Bütün bunlar delirtir romanın anlatıcı kadın kahramanını. Bazen de gerçek ile hayalin ayrımına varmama noktasına getirir. Yazar olmak için hayatında her şeye göğüs germek zorunda olan bir kadının çektiği acılar ve bunlara eklenen aydın bir kadın olma sıkıntısı... Ve bunlara eklenen "kadın olmaktan, kadın romancı olmaktan" duyduğu "aşağılık duygusu"... Bütün bunlara inat Calvino'dan esinlenen hikâye kahramanı Mine'nin hiç tanımadığı dedesinin Pembe Köşk'ün bahçesindeki çınara yapmak istediği evin hikâyesini yazma isteği.

Yazmak, okumak, öğrenmek... Bunlar, onu hayat karşısında güçlü kılan şeyler olmuştur aslında. Kocasına, arkadaşlarına, hatta çocuklarına karşı tüm bunlara sığınarak korunmuştur. Dışarıda giderek vahşileşen hayatın içinde giderek kurtlaşan insanlardan bu şekilde soyutlamaya çalışmıştır kendisini. Yaşayamadığı duyguları hatırlamak istemiştir o da zaman zaman Handan gibi. Handan'ın annesinin mezarından çıkıp gelivermesini istemesi gibi o da Albert Cohen okurken adamın annesine olan tutkusundan sarsılarak annesini kaybettiğinde t.eyi kaybettiğini anlayıvermesi gibi. Fakat buradaki kahramanın annesi kızının kitaplarla tanışmasını sağlayan kişidir Handan'ın annesinin aksine. Ona küçük yaşlarda Tevfik Fikret'i Ahmet Haşim'i, Yahya Kemal'i, Yakup Kadri'yi okumasını sağlamıştır. Aynı şekilde iyi bir yazar olması için Nilüfer de ona kitap listeleri hazırlamıştır. O da Handan gibi edebiyat dersi almış ve öğretmenine aşık olmuştur ve onunda aşık olduğu adam ölmüştür. Öğretmenleri olan bu erkekler her iki kadına da okumaları gereken kitapları söyleyerek yeni bir hayat vermiştir onlara. Ancak her iki erkeği de bu iki kadın kendilerinden uzaklaştırmıştır. Handan, Nâzım'ın kendisini davasına araç edeceğini düşündüğünden, anlatıcı kadın kahraman da İlhan Cemal'in evli ve metresinin Nilüfer olmasından dolayı uzaklaşmıştır. Fakat her iki kadın da bu iki erkeği düşünmeden edememiştir ileriki hayatlarında. Seniha ise sadece Cemil Şevket'i unutmaz. Hayatı boyunca hoşlandığı tek adam, onu toplumun hoş görmeyeceği bir durumdan dolayı bırakıp gitmiştir. Oysa bu üç kadın arasında kendisini erkeğine verebilen sadece o olmuş-

tur. Handan ve anlatıcı kadın kahraman bunu yapmaya cesaret edemez. Ancak onların da bakış açıları bu noktada Seniha'yı toplumun hoş görmeyeceği için bırakan Cemil Şevket'ten farklı değildir. Çünkü her iki kadın da toplumdan kaçarak sevdikleri değer verdikleri şeylerden, insanlardan kaçmamak için kaçmışlardır bu erkeklerden.

Anlatıcı kadın kahramanın hayatında kitaplar Handan'dan da Seniha'dan da çok daha önemlidir. O, sevgilileriyle, arkadaşlarıyla, akrabalarıyla hep kitaplardan bahsetmektedir. Kafka'dan, Gogol'dan, Balzac'tan, Çehov'dan, Dostoyevski ve daha birçok yazardan. Hatta kocası bile ona kendisinden nasıl bir kadın olmasını beklediğini ona bir kitap vererek anlatmak ister. "Haydarpaşa Garı'nda, eline André Maurois'nin bir kitabını sıkıştırıyor, trenin penceresinden sarımsık gülüyor, 'Oku o kitabı!' diyor. Evlilik, sevgi, dostluk üstüne olan satırların altlarını kırmızı kalemle çizmiş. Mektuplar, çiçekler gönderiyor Ankara'dan. 'Kitabı okudun mu?' diye soruyor mektuplarda." İlk sevgilisi İstvan'ın hayatındaki yerini ona kitaplar anlatıyor: "Albert Cohen olağanüstü biri. Güldürürken insanı ağlatan... Onu okumaya başlayalı İstvan'ın hüznüyle karışık gülüşündeki anlamı daha iyi anlıyorsun." Sinirlendiği zamanlardaysa dünyanın kurtuluşunu hatırlamak için okuduğu kitapları hemen atıvermektedir bir kenara. Bunu hatırlatan Oğuz Atay'ı bir kenara bırakıverir.

Kendisi de bir yazar olduğu için kitaplar farklı bir önem kazanmıştır onun gözünde. Yaşlandığında okuyacağını düşündüğü kitapların bir kısmını paketleyip Nilüfer'e göndereceği zaman bu konuda garip bir düşünceye kapılmıştır: "... Daha ne çok okumak istediğin yazar var: Nabokov, Kundera, Orhan Pamuk, Calvino, Atilla İlhan, Freud, Duras, Bukowski, hepsi almış başlarını uzaklaşıyorlar. Daha bir sürü yazar... İçin ağlıyor. Onlarsız ne olurum! Garip bir soru geçiyor aklından: Kitaplarıyla beraber gömülüp ölmek isteyen yazarlar var mıdır? diye."

Fakat, bu anlatıcı kadın kahraman insanlara, kitaplara olduğu kadar yakın olmamıştır. Kendisini hep bir yabancı gibi hissetmiştir. İnsanlar da onu kendilerine yabancı, hatta soğuk ve bencil bulmaktadırlar. Oysa o, birçok şeyi yaşayamamıştır. Buhranlarının temel nedenlerinden biri de budur: "...Ben hiç yaramaz olmadım. Çocuk olmadım ben. Otururdum uslu, merdiven basamaklarında, kapı pencere önlerinde. Ben büyük doğdum, yüreğimde bir sıyrıklık. İstenmeyen biri olduğumu bilerek. Dedem gibi o çınar ağacına çıkmak, saklanmak, aşağıdakileri seyredip eğlenecek... Dalların arasında kimsenin göremeyeceği yükseklerde..." Bu nedenle kendi hayatı ve kahramanı Mine'nin hayatı iç içe girmiştir ve Nilüfer ona asıl sorunun ne olduğunu şöyle anlatır: "...en kötü yanın bu, kendini bir roman kahramanı, düşsel bir yaratık yerine koyup, yıkıp yeniden yaratmaya çabalamak." Nitekim Nilüfer intihar mektubunda ona, kendisi

Bu anlatıcı kadın kahraman hep bencillikle suçlanmıştır. Kendisi de zaman zaman bunu itiraf etmekten çekinmez. Bu ise beraberinde mutsuzluğu ve narsizmi getirmiştir. Bu konuda Jale Parla, kahramanın aynalara olan düşkünlüğüne değinir: "Aynaya bakan yüzünün, önce anneanneninin (ki yazar anlatıcı için ananın yerini almıştır), sonra Nilüfer'in yüzleriyle çoğalması, narsist kişiliğin ana-arzusunun ve bu kişiliğin benlik sınırlarını yitirdikçe kendine dönme, kendine kapanma eğiliminin göstergesidir. Yine narsist kişilerde çok rastlandığı varsayılan oto-erotik ve eşcinsel eğilim, anlatıcının Nilüfer'le hem özdeşleşen, hem de bölünen kişiliğinde görülür" (Parla 1999, 85).

Handan, Seniha ve Kurtlar romanının anlatıcı kadın kahramanı; özünde hepsi bir tutkunun barındırdığı deliliği yaşayan kadınlardır. Kitaplar ise onlara arkadaş olmuştur.

KAYNAKÇA

DERGİLER

Parla, J., 1999, "Peride Celâl'in Kurtlar'ında Gizli ve Açık Metinler", *Toplum ve Bilim*, No. 81, ss. 81-90.

Uğurcan, S., 1982, "Ahmet Midhat Efendi ile Fatma Aliye Hanım'ın Ortak Olarak Yazdıkları Bir Roman: Hayal ve Hakikat", *Türk Kültürü*, No. 230, ss. 475-484.

KITAPLAR

Adıvar, H. E., 1970, *Handan*, Atlas, İstanbul, ss. 1-208.

Parla, J., 1999, *Handan*, Atlas, İstanbul, ss. 1-208.